

Klaudia Kijańska

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

ORCID: 0000-0002-4478-2978

k.kijanska@ujd.edu.pl

Współpraca rozwojowa jako wyraz konstytucyjnej wytycznej współpracy międzynarodowej

Wstęp

Powinność działania władzy publicznej dla dobra wspólnego stanowi kierunek aktywności państwa. Znaczenie dobra wspólnego w kontekście konstytucyjnym jest ściśle związane z dobrem jednostki, w tym jej praw¹. Ta koncepcja, jako kierunek podejmowanych aktywności, nie wyklucza jednak możliwości obierania działań ukierunkowanych na pomoc i oddziaływanie na inne państwa – biorąc działań ostatecznie pozostaje człowiek. Tak ujęty zakres świadczy o zobowiązaniu do działania przez państwo dla ochrony wolności i praw jednostki. Jednym z elementów polityki państwa na rzecz podmiotów zagranicznych staje się instrument w postaci tzw. współpracy rozwojowej.

Koncepcja współpracy rozwojowej stanowi obszar regulacji wprowadzony w ustawie z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej² (dalej jako ustawa z 2011 r.). Data ustawy świadczy zatem o tym, że nie jest to materia nowatorska. Niemniej jednak obszar ten nie pozostawał w szczególnym zainteresowaniu doktryny prawa konstytucyjnego, stanowiąc częściej przedmiot rozważań nauk o polityce czy ekonomii³.

Koncepcja współpracy rozwojowej bez wątpienia jest istotnym elementem należącym do obszaru prawa międzynarodowego. Pozostaje dostrzeżona również w umowach międzynarodowych, jak i poprzez przynależność RP do Organi-

¹ M. Piechowiak, *Dobro wspólne jako fundament polskiego porządku konstytucyjnego*, Warszawa 2012, s. 279.

² Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1384).

³ Zob. np. M. Sikora-Gaca, *Polska pomoc rozwojowa w Republice Mołdawii jako przykład inwestycyjnych działań uzupełniających w państwie niestabilnym*, „Przegląd Politologiczny” 2022, nr 1, s. 55–71; J. Reichel, *Homoresponsabilis – edukacja globalna na rzecz społecznej odpowiedzialności w szkolnictwie zawodowym*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2013, nr 288, s. 160–172.

zacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju⁴ (dalej jako OECD). Celem pracy pozostaje jednak odniesienie istoty współpracy rozwojowej do wartości i zasad zawartych w Konstytucji RP⁵. Wobec tego w prezentowanym artykule umyślnie pominięto analizę rozwiązań międzynarodowych, zaznaczając jednak ich istotne znaczenie i wpływ na kształt realizacji celów współpracy rozwojowej. Niemniej jednak założenia przyjęte w przedmiotowej pracy mają doprowadzić do ustalenia, czy analiza obowiązujących norm konstytucyjnych umożliwia podanie źródła powinności RP do podejmowania pomocy rozwojowej oraz pomocy humanitarnej na rzecz państw rozwijających się.

Rozważania podejmowane w niniejszej pracy mają doprowadzić do odpowiedzi na pytanie, czy współpraca rozwojowa stanowi odzwierciedlenie celów i zadań określonych w Konstytucji RP. Ocenie poddano aktualny kształt regulacji dotyczących współpracy rozwojowej wraz z analizą aktualnie prowadzonych przez państwo programów w obszarze tej współpracy. Na potrzeby wspomnianej analizy posłużono się następującymi metodami badawczymi: dogmatyczno-prawną, doktrynalną oraz teoretyczno-prawną.

Istota i cel współpracy rozwojowej

Współpraca rozwojowa stanowi instrument odnoszący się do oddziaływania RP poza terytorium państwa – wobec innych państw, które pozostają uznane jako potrzebujące pomocy. W tym względzie ustawodawca postanowił skupić się na niesieniu pomocy państwom rozwijającym się. Takie ujęcie nie świadczy jednak o dowolności obieranych przez RP działań wobec państw, jak również zobowiązania do niesienia pomocy w ramach tego instrumentu wobec każdego z potrzebujących krajów. Ustawodawca, kierując się wiążącymi RP umowami międzynarodowymi oraz członkostwem w OECD, postanowił wdrożyć oddziaływanie wobec państw znajdujących się na liście Komitetu Pomocy Rozwojowej Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (art. 1 ust. 1 ustawy z 2011 r.). Warto wskazać, że współpraca rozwojowa – mimo ujęcia jej za pośrednictwem rzeczownika „współpraca” – nie dotyczy konieczności równoważnego oddziaływania państw między sobą. Przeciwnie, zamysłem i istotą świadczonych w ramach współpracy rozwojowej działalności pozostaje niesienie pomocy dla podmiotów ustalonych jako potrzebujące. Tym samym nie dochodzi w tym względzie do zrównania środków pomocowych stosowanych przez państwa między sobą. Kierunkiem pozostaje idea współpra-

⁴ Konwencja o Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju wraz z protokołami dodatkowymi nr 1 i 2 do tej konwencji, stanowiącymi jej integralną część, sporządzone w Paryżu dnia 14 grudnia 1960 r. (Dz.U. z 1998 r., Nr 76, poz. 490).

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

cy rozwojowej w postaci aktywności ukierunkowanej na rozwój państw, które zostały zakwalifikowane jako podmioty wymagające dodatkowego wsparcia z zewnątrz.

Za działania zaliczane jako współpraca rozwojowa przyjmuje się aktywność podejmowaną przez organy administracji rządowej „w celu udzielania państwom rozwijającym się lub ich społeczeństwom, zgodnie z zasadą solidarności międzynarodowej pomocy rozwojowej”. Zgodnie z ustawą z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej współpracą rozwojową zajmuje się Dział Sprawy Zagraniczne (art. 32 ust. 1 pkt 5)⁶.

W treści art. 2 ustawy z 2011 r. przyjęto otwarty katalog form pomocy rozwojowej. Ustawodawca wskazał jednak na przykładowe obszary tejże współpracy: promowanie i wspieranie „rozwoju demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, w tym rozwoju parlamentaryzmu, zasad dobrego rządzenia i przestrzegania praw człowieka”; wspieranie „trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego”; podejmowanie „działań zmierzających do redukcji ubóstwa i poprawy stanu zdrowia ludności”; podnoszenie „poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych ludności”; „pomoc humanitarna udzielana państwom rozwijającym się lub w wyjątkowych wypadkach innym państwom, polegająca w szczególności na zapewnieniu pomocy, opieki i ochrony dla ludności, która została poszkodowana w wyniku konfliktów zbrojnych, klęsk żywiołowych lub innych kryzysów humanitarnych spowodowanych przez naturę lub człowieka”; „działania edukacyjne na rzecz podniesienia świadomości i zrozumienia problemów globalnych oraz współzależności między państwami”. Tak określone formy działania korespondują z zasadą demokratycznego państwa prawa, w szczególności w kontekście zasady solidarności społecznej. Taki wniosek wyprowadzony pozostaje ze związku zasad, tj. solidarności społecznej oraz godności⁷. Skoro przyrodzona i niezbywalna godność człowieka w myśl art. 30 ustawy zasadniczej pozostaje wartością konstytucyjną to działania pozostające w obszarze zainteresowania współpracy rozwojowej (np. przestrzeganie praw człowieka), stanowią odzwierciedlenie zasad konstytucyjnych. Zatem wymiar ten pozostaje pozakrajowy. Skoro źródłem wolności i praw człowieka pozostaje godność, a ustrój państwa oparty jest na wartościach demokratycznych, to określone obszary współpracy rozwojowej odzwierciedlają wartości Konstytucji RP, w tym także realizacja zasad konstytucyjnych, np. niewyrażonej wprost terminologicznie zasady społeczeństwa obywatelskiego, jednakże stanowiącej istotny element funkcjonowania demokratycznego państwa. Znaczenie konstytucyjnej potrzeby współpracy międzynarodowej przejawia się poprzez aktywności ukierunkowane na „przestrzeganie praw człowieka”. Na kształt

⁶ Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1370).

⁷ M. Zubik, W. Sokolewicz, [w:] L. Garlicki (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 1, 2016, Lex, komentarz do art. 2.

obowiązującej ustawy zasadniczej miało wpływ wiele czynników, w tym także uwarunkowania historyczne, kiedy prawa człowieka nie były respektowane. Dlatego również doświadczenia historyczne wpływają na powinność państwa do podejmowania działalności w celu przeciwdziałania łamaniu praw człowieka – w myśl zasady solidarności. Na znaczenie doświadczeń historycznych wskazuje preambuła do ustawy zasadniczej, m.in. „pomni gorzkich doświadczeń z czasów, gdy podstawowe wolności i prawa człowieka były w naszej Ojczyźnie łamane”.

Określone ustawą działania z obszaru współpracy rozwojowej są różne. Można zwrócić uwagę na aktywności oddziałujące na rozwój państw potrzebujących (działania bezpośrednie i pośrednie). Do przejawu wpływu bezpośredniego można zaliczyć m.in. pomoc humanitarną, w ramach której państwo za pośrednictwem posiadanych instrumentów świadczy pomoc, opiekę czy ochronę człowieka. Do pośredniego oddziaływania można zaliczyć czynności wpływające na rozwój – jednak często w ujęciu długodystansowym i niebezpośrednim – np. formy edukacji globalnej czy oddziaływanie na podniesienie kompetencji zawodowych. Prawodawca w treści art. 4 ustawy z 2011 r. przedstawił różne formy współpracy, nie tylko finansowe, ale także informacyjne, edukacyjne i promocyjne.

Ważnym rozwiązaniem pozostającym w istotnym powiązaniu z konstytucyjną zasadą pluralizmu politycznego ma także przyjęcie, że poza organami administracji rządowej w realizacji założeń współpracy rozwojowej mogą uczestniczyć np. organizacje pożytku publicznego. Stanowi to potwierdzenie zasady społeczeństwa obywatelskiego oraz uprawnienia do partycypacji jednostki w życiu społecznym, w tym również w ujęciu międzynarodowym. Wydaje się jednak, że pewnym przeoczeniem jest zaniechanie wskazania przez ustawodawcę możliwości współpracy w tym zakresie także przez podmioty wyznaniowe. Wprawdzie w myśl ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie wskazano na możliwość prowadzenia działalności pożytku publicznego przez kościoły i inne związki wyznaniowe, jednak nie stanowią one organizacji pozarządowej w rozumieniu tejże ustawy⁸. Podmioty te posiadają podobne wzorce aksjologiczne, w tym np. w katolickiej nauce społecznej wprost położony jest nacisk na konieczność solidarności międzynarodowej⁹.

Polska określiła w ramach współpracy rozwojowej kraje priorytetowe w latach 2021–2030 i 2016–2020: Białoruś (ostatni projekt w 2020 r.), Gruzję, Mołdawię, Ukrainę, Etiopię, Kenię, Senegal, Tanzanię, Liban, Palestynę, oraz w latach 2016–2020: Ugandę i Mjanmę oraz pozostałe kraje rozwijające się a niestanowiące krajów priorytetowych w szczególności: Afganistan, Albanie,

⁸ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 571 z późn. zm.).

⁹ Zob. np. J. Gocko, *Od sollicitudo rei socialis do caritas in veritate. Solidarność kluczem do kwestii społecznej*, „Roczniki Teologii Moralnej” 2012, t. 4, nr 59, s. 33.

Angole, Armenię, Bośnię i Hercegowinę, Burgundię, Czarnogórę, Egipt, Ghanę, Indie, Indonezję, Jordanię, Kambodżę, Kirgistan, Macedonię Północną, Madagaskar, Nepal, Nigerię, Pakistan, Papę Nową Gwineę, Republikę Kosowa, Republikę Południowej Afryki, Republikę Zielonego Przylądka, Rwandę, Serbię, Syrię, Tadżykistan, Timor Wschodni, Tunezję, Uzbekistan, Wietnam, Zambię, Zimbabwe¹⁰. Określenie listy krajów priorytetowych odbywa się w oparciu o kryteria określone w „Wieloletnim programie współpracy rozwojowej 2021–2030. Solidarność dla rozwoju” (dalej jako wieloletni program 2021–2030). Wśród nich wskazano m.in. na „doświadczenia z dotychczasowych działań rozwojowych i humanitarnych w danym kraju lub regionie” czy „cele polityki zagranicznej Polski, w tym cele społeczne i gospodarcze, w szczególności zwiększanie międzynarodowych zdolności do włączania polskich firm, organizacji społecznych i ekspertów do projektów rozwojowych”¹¹. Poza wieloletnim programem 2021–2030 Ministerstwo Spraw Zagranicznych corocznie opracowuje plany współpracy rozwojowej na konkretny rok¹². Analiza podejmowanych działalności wskazuje na szerokie spektrum podejmowanych aktywności w zakresie praw i wolności obywateli, poprawy ich życia w kontekście socjalnym, ekonomii, gospodarki, jak i środowiska. W oparciu o plan współpracy rozwojowej w 2025 r. można wskazać na podejmowane i planowane działania. Przykładowo wobec Ukrainy współpraca rozwojowa ma skupiać się na priorytetach: pokoju, sprawiedliwości, silnych instytucji, polityki równych szans (edukacji, przedsiębiorczości, zrównoważonych miast) oraz zdrowia; wobec Libanu, poza wskazanymi, chodzi również o działalność na rzecz klimatu i zasobów naturalnych¹³. Planowane środki finansowe przeznaczone na współpracę rozwojową przez Polskę na 2025 r. to 8 120 678 371,12 zł oraz 34 188 000 zł¹⁴. Jak wynika z opublikowanego za 2023 r. raportu współpracy rozwojowej, w Gruzji przeprowadzono 23 projekty oddziałujące na różne obszary funkcjonowania państwa, np. ochrona zdrowia osób niepełnosprawnych czy kontynuacji wsparcia rozwoju ośrodka szkolenia straży pożarnej w Tbilisi¹⁵. W Kenii wdrożono 8 projektów dotyczących m.in.

¹⁰ <https://www.gov.pl/web/polskapomoc/kraje-partnerskie-polskiej-pomocy> (data dostępu: 1.10.2024); <https://www.gov.pl/web/polskapomoc/bialorus3> (data dostępu: 1.10.2024); <https://www.gov.pl/web/polskapomoc/pozostale-kraje-partnerskie> (data dostępu: 1.10.2024).

¹¹ Wieloletni program współpracy rozwojowej 2021–2030. Solidarność dla rozwoju, załącznik do uchwały nr 11/2021 Rady Ministrów z dnia 19 stycznia 2021, s. 20.

¹² Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Plan współpracy rozwojowej w 2025 roku*, Warszawa 2024, <https://www.gov.pl/attachment/e9ealc47-7519-47f2-8769-5e6b061440f1> (data dostępu: 15.02.2025).

¹³ Ibidem, s. 5–11.

¹⁴ Ibidem, s. 30–31.

¹⁵ Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Polska współpraca rozwojowa. Raport roczny 2023*, Warszawa 2024, s. 28–29, <https://www.gov.pl/attachment/511b64e3-85a9-43b3-8357-98a8e6e87463> (data dostępu: 15.02.2025).

ratownictwa specjalistycznego, działalności na rzecz klimatu czy ochrony zdrowia¹⁶. Tak określone działania wskazują na wieloaspektowe oddziaływanie rozwojowe.

Współpraca międzynarodowa na gruncie przepisów konstytucyjnych

Współpraca rozwojowa nie jest terminem odpowiadającym współpracy międzynarodowej. Wprawdzie pozostaje w istotnym powiązaniu, jednak stanowi drobny wycinek współpracy międzynarodowej.

Mimo że ustrojodawca nie odniósł się bezpośrednio do obowiązku podejmowania działań pomocowych na rzecz innych państw, analiza przepisów ustawy zasadniczej pozwala wnioskować o istnieniu powinności współpracy międzypaństwowej. O tym świadczy – w pierwszej kolejności – treść preambuły. Podkreślono w niej świadomość potrzeby „współpracy ze wszystkimi krajami dla dobra Rodziny Ludzkiej” oraz o występowaniu zasady solidarności. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że takie ujęcie świadczy o otwartej postawie w kwestii współpracy międzynarodowej. Przez takie sformułowanie jawi się wpływ relacji międzynarodowych na proces legislacyjny i wykładnię przepisów¹⁷. Według Trybunału Konstytucyjnego przyjęty kształt wyrażenia „współpracy ze wszystkimi krajami dla dobra Rodziny Ludzkiej” wskazuje na zadeklarowaną potrzebę współpracy¹⁸. Zasada solidarności określona w preambule koresponduje zaś z wyrażoną w art. 2 ust. 1 ustawy z 2011 r. zasadą solidarności międzynarodowej¹⁹. Można przyjąć, że wartości, które zostały nakreślone w preambule ustawy zasadniczej, odzwierciedlają ideę współpracy rozwojowej.

W kontekście analizowanego zagadnienia istotne znaczenie ma art. 9 Konstytucji RP. W doktrynie zwraca się uwagę, iż ma on znaczenie „wobec społeczności międzynarodowej, że Polska jest państwem prawa także w stosunkach zewnętrznych i respektuje wartości, na których prawo międzynarodowe się opiera”²⁰. Jak zauważa Małgorzata Masternak-Kubiak, określona w preambule przesłanka dobra ludzkości jest w znacznej mierze powiązana z treścią

¹⁶ Ibidem, s. 34.

¹⁷ B. Banaszak, *Prawne znaczenie Preambuły do Konstytucji RP z 1997 roku*, [w:] R. Balicki, M. Jabłoński (red.), *Dookoła Wojtek... Księga pamiątkowa poświęcona doktorowi Arturowi Wojciechowi Preisnerowi*, Wrocław 2018, s. 55.

¹⁸ Pkt 8.2 uzasadnienia do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 11 maja 2005 r., sygn. K 18/04, OTK-A 2005, Nr 5, poz. 49.

¹⁹ A. Pułło, *Idea solidarności w systemie zasad konstytucyjnych*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2015, t. 22, s. 337.

²⁰ K. Wójtowicz, [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP*, t. 1: *Komentarz do art. 1–86*, 2016, Legalis, komentarz do art. 9, tezy 13–14.

art. 9 ustawy zasadniczej określającą zasadę przychylności prawu międzynarodowemu²¹. Zauważa się, że art. 9 Konstytucji RP „stanowi gwarancję przestrzegania tych źródeł prawa międzynarodowego, których pozycja nie została w Konstytucji określona *expressis verbis*”²². Aktualnie sama potrzeba współpracy międzynarodowej pozostaje powiązana nie tylko w związku z przynależnością do organizacji międzynarodowych oraz przystąpieniem do umów międzynarodowych, ale także z istotną globalizacją, w tym także wzajemnym oddziaływaniem m.in. na procesy gospodarcze czy społeczne na arenie międzynarodowej²³. Takie powiązanie wpływa zatem nie tylko na pozostałe państwa, ale także na dobro wspólne rozumiane jako Rzeczpospolita Polska.

Warto zauważyć, że zasady konstytucyjne, które mogą mieć znaczenie międzynarodowe, w tym stanowić podstawę aktywności państwa w obszarze współpracy rozwojowej, obejmują również zasadę zrównoważonego rozwoju (dalej jako *sustainable development*). Zrównoważony rozwój wymieniono w treści art. 5 Konstytucji RP. W doktrynie pojawiają się spory odnośnie do możliwości zakwalifikowania go jako zasady ustrojowej czy też wyłącznie jako środka do realizacji pozostałych wartości znajdujących się w treści art. 5 ustawy zasadniczej²⁴. Zgadzając się z poglądem Joanny Kielin-Maziarz, że zrównoważony rozwój dotyczy „wszystkich funkcji państwa”, potwierdza się teza o możliwości uznania jej jako zasady ustrojowej²⁵. Przyjmując twierdzenie o prawidłowości kwalifikacji zrównoważonego rozwoju jako zasady, należy zwrócić uwagę na jej szeroką płaszczyznę oddziaływania, tj. nie tylko w obszarze środowiskowym²⁶. Określone w ustawie z 2011 r. obszary działania odnoszą się także do „redukcji ubóstwa i poprawy stanu zdrowia ludności”, jak i podnoszenia „poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych ludności”. Takie obszary stanowią elementy zakorzenione w międzynarodowym ujęciu zrównoważonego rozwoju, a także cele w rozumieniu rezolucji przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 25 września 2015. Prze-

²¹ M. Masternak-Kubiak, *Odesłania do prawa międzynarodowego w Konstytucji RP*, Wrocław 2013, s. 53; P. Tuleja, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 54.

²² M. Muszyński, *Konstytucyjne granice bezpośredniego stosowania umowy międzynarodowej przez sądy w Polsce*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 4, s. 19.

²³ P. Tuleja, [w:] P. Tuleja (red.), op. cit., s. 54; K. Prandecki, *Państwo wobec globalizacji*, [w:] J. Kleer, K. Prandecki, *Zmieniający się świat a globalizacja*, Warszawa 2020, s. 322.

²⁴ J. Kielin-Maziarz, *Zasada zrównoważonego rozwoju – uwagi na tle jej miejsca w Konstytucji RP*, „Krytyka Prawa. Niezależne Studia nad Prawem” 2020, nr 12(1), s. 214, DOI: 10.7206/kp.2080-1084.370; M. Woźniak, *Zasada zrównoważonego rozwoju jako tło konfliktów w zagospodarowaniu przestrzennym*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 2015, nr 3656, s. 55–56.

²⁵ J. Kielin-Maziarz, op. cit., s. 224–226.

²⁶ Zob. np. J.G. Wyrembak, *Istota i status konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju (według orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego)*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 5(63), s. 265, DOI: 10.15804/ppk.2021.05.20.

kształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 (dalej jako Agenda 2030)²⁷.

Działania podejmowane wokół współpracy rozwojowej nastawione są zgodnie z obranym normatywnym pojęciem na „rozwój”. Określony rzeczownik został wykorzystany również do nakreślenia zasady zrównoważonego rozwoju. Wydaje się, że współpraca rozwojowa musi odbywać się w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Mimo że realizacja współpracy rozwojowej odbywa się w myśl zasady *sustainable development*, to sama w sobie pozostaje jednocześnie częścią instrumentu w postaci zrównoważonego rozwoju. Skoro znaczenie współpracy rozwojowej oddziałuje nie tylko na wartości środowiskowe, ale także społeczne i ekonomiczne, to pozostaje znaczącym instrumentem do realizacji zasady zrównoważonego rozwoju w ujęciu międzynarodowym²⁸. Zadania określone w ustawie z 2011 r. oddają ideę zrównoważonego rozwoju w szerokim jego znaczeniu, tj. formy te oddziałują nie tylko na środowisko, ale także na przeciwdziałanie nierównościom społecznym. Zasadnicze oddziaływanie pojawia się również w kontekście gospodarczym, jednak przy uwzględnieniu standardów rozwoju w ujęciu zrównoważonym. O znaczeniu zrównoważonego rozwoju w kontekście współpracy rozwojowej świadczy równoczesne odwoływanie się w „Wieloletnim programie współpracy rozwojowej 2021–2023. Solidarność dla rozwoju” do celów Agendy 2030. Działania obierane w ramach instrumentu współpracy rozwojowej stanowią bezsprzeczne wypełnianie założeń zasady zrównoważonego rozwoju. Potwierdzenie takiej tezy można odszukać w pracy Adama Płachciaka, gdzie odniesiono się do znaczenia sprawiedliwości w kontekście określonej zasady, tj. „pojęcie sprawiedliwości wpisane w ideę zrównoważonego rozwoju posiada wymiar wewnątrzgeneracyjny, jak i międzygeneracyjny. W pierwszym przypadku mówi się m.in. o konieczności walki z ubóstwem oraz o potrzebie osiągnięcia przez poszczególne państwa gospodarczo zapóźnione standardów przypominających rozwój krajów rozwiniętych i rozwijających się”²⁹. Takie ujęcie bezsprzecznie koresponduje z założeniami ustawy o współpracy rozwojowej.

W ramach normatywnych podstaw współpracy międzynarodowej można odwołać się także do art. 90 i art. 91 ust. 1 ustawy zasadniczej. W tym względzie pozostają one w ścisłym powiązaniu z art. 9 Konstytucji RP³⁰. W doktrynie wskazuje się, że art. 90 Konstytucji RP „określa podstawy prawne przystąpienia RP do organizacji międzynarodowych o charakterze integracyjnym

²⁷ Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 25 września 2015 – Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, udostępniona do ogólnego upowszechniania 21 października 2015, http://www.un.org/pl/files/164/Agenda%202030_pl_2016_ostateczna.pdf (data dostępu: 01.10.2024).

²⁸ A. Krzywoń, *Konstytucja RP a środowisko*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 8, s. 11.

²⁹ A. Płachciak, *Idea zrównoważonego rozwoju jako zasada sprawiedliwości*, „Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym” 2009, nr 12(1), s. 202.

³⁰ P. Tuleja, [w:] P. Tuleja (red.), op. cit., s. 54–55.

oraz konsekwencje członkostwa Polski w takiej organizacji dla krajowego porządku prawnego”³¹. Tym samym ponownie ustawa zasadnicza wyznacza możliwość współpracy międzynarodowej.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza pozwala na przyjęcie twierdzenia, że współpraca rozwojowa stanowi odzwierciedlenie celów i zadań określonych w Konstytucji RP. Zobowiązanie do niesienia pomocy dla krajów rozwijających się wynika z wielu czynników i wartości, w tym historycznych, moralnych, a nawet ekonomicznych. W dobie globalizacji wzajemne powiązania między państwami doprowadzają do istotnego oddziaływania na zewnątrz państwa. Powinność niesienia pomocy „dla dobra Rodziny Ludzkiej” potwierdza także zasadę państwa prawa. Brak reakcji przez RP np. wobec łamania praw człowieka stanowiłby o niekonsekwencji w kontekście aksjologii, na której oparto ustrój RP. Całokształt wartości stanowi nie tylko o uprawnieniu RP do podejmowania działań na rzecz innych państw, które wymagają takiej pomocy, ale także powinność wynikającą z zasady współpracy międzynarodowej. Wskazane w art. 2 ustawy z 2011 r. przykładowe formy działania na rzecz krajów rozwijających się są w przeważającej mierze instrumentami mającymi oddziaływać na prawa człowieka. Aktualnie RP, poza ustawą z 2011 r., podejmuje przedsięwzięcia pozostające w obszarze założeń ustawy o współpracy rozwojowej także w ramach innych zobowiązań, np. Agendy 2030. Stanowią one równocześnie oddziaływanie w zakresie realizacji celów *sustainable development*.

Wykaz literatury

- Banaszak B., *Prawne znaczenie Preambuły do Konstytucji RP z 1997 roku*, [w:] R. Balicki, M. Jabłoński (red.), *Dookoła Wojtek... Księga pamiątkowa poświęcona doktorowi Arturowi Wojciechowi Preisnerowi*, Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, seria: e-Monografie, nr 114, Wrocław 2018.
- Garlicki L. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 1, 2016, Lex.
- Gocko J., *Od sollicitudo rei socialis do caritas in veritate. Solidarność kluczem do kwe-stii społecznej*, „Roczniki Teologii Moralnej” 2012, t. 4, nr 59.
- Kielin-Maziarz J., *Zasada zrównoważonego rozwoju – uwagi na tle jej miejsca w Konstytucji RP*, „Krytyka Prawa. Niezależne Studia nad Prawem” 2020, nr 12(1), DOI: 10.7206/kp.2080-1084.370.
- Krzywoń A., *Konstytucja RP a środowisko*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 8.

³¹ P. Radziejewicz, [w:] P. Tuleja (red.), op. cit., s. 317.

- Masternak-Kubiak M., *Odesłania do prawa międzynarodowego w Konstytucji RP*, Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, seria: e-Monografie, nr 37, Wrocław 2013.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Plan współpracy rozwojowej w 2025 roku*, Warszawa 2024, <https://www.gov.pl/attachment/e9ea1c47-7519-47f2-8769-5e6b061440f1>.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Polska współpraca rozwojowa. Raport roczny 2023*, Warszawa 2024, <https://www.gov.pl/attachment/511b64e3-85a9-43b3-8357-98a8e6e87463>.
- Muszyński M., *Konstytucyjne granice bezpośredniego stosowania umowy międzynarodowej przez sądy w Polsce*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 4.
- Piechowiak M., *Dobro wspólne jako fundament polskiego porządku konstytucyjnego*, Biuro TK, Warszawa 2012.
- Plachciak A., *Idea zrównoważonego rozwoju jako zasada sprawiedliwości*, „Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym” 2009, nr 12(1), s. 202.
- Prandecki K., *Państwo wobec globalizacji*, [w:] J. Kleer, K. Prandecki, *Zmieniający się świat a globalizacja*, Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus”, Warszawa 2020.
- Pułło A., *Idea solidarności w systemie zasad konstytucyjnych*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2015, t. 22.
- Reichel J., *Homoresponsabilis – edukacja globalna na rzecz społecznej odpowiedzialności w szkolnictwie zawodowym*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2013, nr 288.
- Safjan M., Bosek L. (red.), *Konstytucja RP*, t. 1: *Komentarz do art. 1–86*, 2016, Legalis.
- Sikora-Gaca M., *Polska pomoc rozwojowa w Republice Mołdawii jako przykład inwestycyjnych działań uzupełniających w państwie niestabilnym*, „Przegląd Politologiczny” 2022, nr 1.
- Tuleja P. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.
- Woźniak M., *Zasada zrównoważonego rozwoju jako tło konfliktów w zagospodarowaniu przestrzennym*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 2015, nr 3656.
- Wyrembak J.G., *Istota i status konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju (według orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego)*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 5(63), DOI: 10.15804/ppk.2021.05.20.

Summary

Development cooperation as an expression of the constitutional guideline for international collaboration

Keywords: constitutional law, development cooperation, international cooperation, constitutional principles, sustainable development.

Development cooperation is an element of a state's influence on other countries recognised as developing. This area of influence is linked to democratic and economic needs, as well as to freedoms and human rights. Development cooperation serves as an important instrument within the realm of interna-

tional law. The aim of this article is to determine whether, and to what extent, the principles and values specified in the Constitution of the Republic of Poland form the basis for international cooperation in the sphere of development policy. The analysis conducted has established that development cooperation reflects the goals and tasks outlined in the Constitution of the Republic of Poland. This conclusion can be drawn, among other things, from the principle of a democratic state governed by the rule of law, the principle of human dignity, and the principle of sustainable development. Although the institution of development cooperation is not explicitly defined in the constitution, it is embedded within its constitutional values.

